

FÖRENINGEN
BARNAVÅRDSSKOLAN

10-ÅRS-BERÄTTELSE

AF

KAROLINA WIDERSTRÖM

PRAKTISERANDE LÄKARE

FÖRENINGENS ORDFÖRANDE

STOCKHOLM

NYA TRYCKERI AKTIEBOLAGET, 1914.

Föreningen Barnavårdsskolan.

10-års berättelse.

Då föreningen Barnavårdsskolan denna höst existerat i 10 år, kan det ha sitt intresse att kasta en blick tillbaka på dess tillryggalagda väg.

Föreningen bildades av en del personer, som ansågo att undervisning i barnavård bör meddelas åt all kvinnlig ungdom, och som föresatt sig att arbeta för denna tankes praktiska förverkligande.

Detta, att rationell barnavård är viktig, ja nödvändig, att man behöver lära sig den för att kunna tillämpa den samt slutligen att insikt och färdighet däri bör åtminstone i viss mån förvärfvas av varje uppväxande ung flicka, är någonting som man hos oss icke så synnerligen länge haft klarhet uti. Det var Fredrika-Bremer-Förbundet, som på hemställan av fröken Maria Aspman bragte frågan under debatt genom att på en av sina samkvämsaftnar, den 17 mars 1899, anordna en diskussion*), till vilken personer, som kunde antagas hysa intresse för saken, inbjudits. Inledare var fröken A. som efter att hava framhållit av hur stor vikt god och ändamålsenlig vård är just i den späda åldern och hurusom en stor brist vidlådde den svenska kvinnliga ungdomens utbildning, i det att däri saknades inhämtande av t. o. m. elementerna i barnavård, gav ett referat av vad i andra länder blivit gjort samt framlade ett detaljerat förslag till inrättande av en anstalt i Stockholm, där teoretisk och praktisk utbildning i barnavård skulle meddelas. Den diskussion som följde var både livlig och sakrik. Tvänne meningsriktningar gjorde sig gällande, i det att en del av dem som yttrade sig lade största vikten vid att

---

*) Se tidskriften Dagny för 1899, hft 6 och 7.

väl utbildade barnsköterskor komme att finnas att tillgå; andra åter framhöllo, att huvudsaken var, att mödrarna fingo bättre insikter i hälsovård och speciellt dess tillämpning inom spädbarnsvården. Vid ett följande möte, som hölls för att ytterligare debattera saken, förfäktades den senare av dessa båda meningar med stort eftertryck av diskussionens inledare, doktor Vilhelm Scharp*), som framställde följande sats såsom axiomatisk: »Varje mor bör äga så pass kännedom om de lagar, efter vilka barn skola vårdas, att hon ej genom sin okunnighet skadar barnet i dess fysiska och andliga utveckling». Emellertid kom vid den anstalt, som följande år upprättades av den förening, »Sällskapet Barnavård», som på det sistnämnda mötet bildades, huvudvikten att bli lagd vid utbildning av barnsköterskor**) — ehuru dessutom en hel del unga kvinnor, som i en mer eller mindre snar framtid väntade användning av dylik kunskap i eget hem, genomgingo kurser där.

På vad sätt skulle man då kunna arbeta på att kunskap i barnavård bleve varje kvinnas förvärv? Ja, man kunde ju tänka sig, att, om medel därtill kunde hopbringas, eventuellt beviljades av kommunen, den ena anstalten efter den andra lik den av Sällskapet Barnavård upprättade komme till stånd och att så småningom allteftersom fler och fler insåge behövligheten därav, det bleve sed, att kvinnor, då de väntade sitt första barn, eller kanske redan under förlovningstiden, genomginge kurser där. Som nyss nämt var det ju åtskilliga unga kvinnor, som för att använda den förvärvade kunskapen i eget hem, gingo som extra elever vid Sällskapet Barnavårds anstalt.

*) Se Dagny 1899, hft. 9.

**) *En* fördel vanns emellertid säkerligen därmed att denna första anstalt lade an på att giva yrkesmässig utbildning, den nämligen att man från början kom att slå in på en praktisk riktning vid barnavårdsundervisningen. Att frestelsen ligger nära att göra sådana kurser i alltför hög grad, ja t. o. m. uteslutande teoretiska, visa åtskilliga exempel.

Vidare kunde man tänka sig att såsom dr Scharp framkastade i sitt anförande, barnavårdskurser anordnades vid folkhögskolorna. Att kunskapen inhämtas när den behövs, just när vederbörande vet sig få användning därför, är ju snart sagt idealiskt; ty intresset för saken, ivern att lära blir under sådana förhållanden större än någonsin eljes. Men genom de båda nyss nämnda utvägarna når man dock blott ett fåtal; man når inte alla dem, vilka det dagliga arbetet för brödet ej ger någon tid övrig eller några medel till överlops för förvärvande av än så välbehöfliga kunskaper; ej heller når man i regel åtminstone dem vilkas barn födas utanför ett hems ordnade förhållanden. Skall man kunna ha visshet om att med undervisning i barnavård kunna nå alla, eller åtminstone i det närmaste alla kvinnor, så måste den tydligen på ett eller annat sätt förbindas med den ordinarie skolgången. Det är visserligen sant, att i nuvarande högsta klassen av de breda lagrens skola flickorna äro väl unga för att tillbörligt uppfatta och uppskatta denna undervisning; men man har anledning hoppas att påbyggnader på folkskolan skola komma till stånd på allt flera håll samt efter hand bli obligatoriska, och då blir det ju en god lösning att till sådana påbyggnader förlägga bl. a. undervisning i barnavård.

Det var närmast för att söka åvägabringa ett försök i den riktningen att undervisningen i barnavård sammanbands med flickornas skolgång som »Föreningen Barnavårdsskolan» bildades. Den konstituerades den 21 september 1904, och förlade som naturligt var sin verksamhet inom den församling vid vars folkskola barnavårdsundervisningens initiativtagare i vårt land, fröken Maria Aspman, var anställd, nämligen Klara (därav föreningens ursprungliga namn, »Klara Barnavård»). Man hade nämligen för avsikt att inbjuda flickor uti skolans högsta klass att bli elever (kursen skulle för dem bli avgiftsfri); förutsättning för att de skulle kunna begagna sig av erbjudandet, var att de skulle få lov från skolan en sam-

manhängande tid. Nu är det så, att enligt reglementet för Stockholms stads folkskolor överläraren har rättighet att ge lärjunge lov under en tid av högst 4 veckor. Dåvarande folkskoleinspektören i Stockholm, C. G. Bergman, gav sin välvilliga tillåtelse att sådant lov användes till genomgående av en barnavårdskurs. Fyra veckor var nu visserligen bra kort, men man fick nöja sig med vad man kunde få. Dessutom mottogos till elever även flickor, som genomgått folkskolan, samt lärjungar i Stockholms stads uppfostringsanstalt för flickor.

I helt liten skala var den försöksanstalt anlagd som föreningen inrättade hösten 1904, 1 Klara Östra Kyrkogata. Endast fem elever arbetade samtidigt. Fyra av dem vårdade var sitt lilla späda barn och den femte tillagade lärarinnans samt elevernas mat. Det sistnämnda arbetet hade var elev i tur och ordning. Dessutom tillredde eleverna mjölkblandningarna åt småbarnen samt utförde tillsammans alla de sysslor, som krävdes för det lilla hemmets iordninghållande, såsom städning, rengöring, vädring, eldning, tvätt, mangling, strykning.

Ingen tjänarinna var anställd vid anstalten sedan denna kommit i sitt avsedda skick, men tillfällig hjälp anlätades, då det var av nöden.

I anstalten mottogos till vård späda barn, vilkas mödrar (sysselsatta med arbete utom sina hem på dagen och därför nödgade att då lämna sina små barn i annans vård) inlämnade barnen på morgonen och avhämtade dem på aftonen. När mödrarna så kunde, kommo de en till två gånger om dagen till anstalten och ammade sina barn. För varje barn betalades 25 öre pr dag (10 öre då modern kom dit och gav barnet di), men nedsättning i avgiften beviljades, då så ansågs behöfligt. Barnen voro från olika församlingar. Dessa späda barn vårdades av anstaltens elever under ledning av en barnavårdslärlarinna och en läkare.

På så sätt fortgick arbetet till slutet av vårterminen 1906, och man fann sig ha alla skäl att vara

belåten med det gjorda försöket. Emellertid var det åtskilliga omständigheter, som gjorde, att man eftersträvade en omläggning av detsamma. En sådan omständighet var den korta tid varje lärjunge kunde ägna åt kursen. Visserligen var meningen med densamma blott att ge en första liten grund att i framtiden bygga vidare på, men även för detta ändamål var dock 4 veckor bra lite. Vidare var det ju blott helt naturligt, att icke alla klasslärarinnor skulle vara lika intresserade av att deras elever komme att gå i barnavårdsskolan; och elevernas intresse hänger, som känt är, oftast ganska nära samman med lärarens sympatier. Elevantalet kunde därför lätt bli alltför växlande. Det ena med det andra gjorde att man, som sagdt, eftersträvade en förändring; man ville ha en fastare organisation av verksamheten. Nu hade man sig inom styrelsen bekant, att det i Stockholm fanns en annan, för övrigt sedan långliga tider tillbaka existerande, förening: »Sällskapet för folkundervisningens befrämjande», som arbetade för att giva flickor, som genomgått folkskolan, en ytterligare utbildning, framför allt en praktisk sådan, och vidare att denna förening satt barnavård på programmet för den av densamma underhållna »Högre folkskolan för flickor», men att denna punkt ännu icke blivit i praktiken förverkligad. Man tänkte sig därför, att ett samarbete mellan de båda föreningarna skulle kunna bli till ömsesidig fromma; och underhandlingar inleddes för att söka få ett sådant till stånd. Man enades där- om och fastställde följande grunder:

Föreningen Klara Barnavård (d. v. s. nuv. Föreningen Barnavårdsskolan) mottager vid sin anstalt högre folkskolans elever, där de under ledning av en barnavårdslärarinna och en läkare erhålla praktisk och teoretisk undervisning i späda barns vård, och Sällskapet för folkundervisningens befrämjande upplåter inom sin egendom lokal för Barnavårds verksamhet och bestrider genom skolköket den för barnavårds- lärarinnan och hennes elever nödiga matlagningen.

Samarbetet började den 19 nov. 1906, sedan den lokal »Sällskapet för folkundervisningens befrämjande» upplåtit åt barnavårdsskolan blivit för ändamålet iordninggjord.

Den kurs som anordnades för högre folkskolans elever, fick en längd av 9 veckor, d. v. s. den upptog fjärdedelen av deras ena skolår*) och fjärdedelen av klassen d. v. s. 5 elever (sedermera 6) arbetade åt gången i barnavårdsskolan. Arbetet i denna är detsamma, som nyss beskrivits, med undantag därav att matlagning för lärarinna och elever ej nu förekommer inom själva barnavårdsskolan. Till högre folkskolan hör nämligen ett skolkök, och där intaga barnavårdsskolans lärarinna och elever sina måltider. Det är sålunda även här kamrater, som laga maten, och principen att icke använda tjänare inom barnavårdsskolan är bibehållen.

Förutom de ordinarie eleverna från Högre folkskolan emottagas även i mån av utrymme extra elever. Så har en och annan ung mor som väntat sitt första barn, en och annan förlovad flicka, genomgått kortare kurser, likaså en och annan barnjungfru, som ville skaffa sig bättre kompetens. Från fattigvårdsförbundets kurs för fattigvårdsfunktionärer och C. S. A:s kurs för praktiskt socialt arbete ha ock elever kommit. Sedan Åkerströmska husmodersskolan inrättades, ha teml. regelbundet 1—2 åt gången av dess elever gått en månad i barnavårdsskolan. De flesta elever ha varit betalande, en del ha varit frielever eller betalat nedsatt avgift.

Redan länge har det stått för styrelsen som ett önskemål att man skulle kunna bereda eleverna tillfälle till att sätta sig in i vården av även sådana barn som äro över spädbarnsåldern och samtidigt bjuda även sådana barns mödrar hjälp. Denna tanke kunde

*) Högre folkskolan (inträdesfordran genomgången 7:de klass av folkskolan) är tvåårig, och det ena året är anslaget till praktiskt arbete; 18 veckor till huslig ekonomi, 9 veckor till olika slag av sömnad och 9 veckor till barnavård.

börja realiseras hösten 1912, då barnavårdsskolan bereddes tillfälle att flytta över i en rymligare lokal, belägen i Sällskapetets för folkundervisningens befrämjande stora hus, detsamma som inrymde de övriga undervisningsavdelningarna. Samtidigt utsträckte Barnavårdsskolan sin verksamhet även på ett annat sätt. Högre folkskolan igångsatte nämligen vid denna tid en tredje årskurs, en yrkeskurs uppdelad i olika grenar, av vilka *barnavård* utgjorde en. Barnavårdsyrkeskursen som är ettårig eller rättare sagt pågår en höst- och en vårtermin, omfattar vård av såväl späda barn som kolt-barn, med de olika sysslor, som till en sådan vård hör. Spädbarnsvården skötes som ovan beskrivet är, men dessutom tillkommer här nattjänst (kan knappast kallas nattvakt, ty spädbarnen läras att så vitt möjligt sova på natten) ungefär en gång i veckan samt inlärande av de allra spädate barnens vård, speciellt navelvården, för vilket ändamål eleverna välvilligt tillåtits att gå under två veckor ett par timmar om dagen på allmänna barnbördshuset. Kolt-barnsvården omfattar vakt i småbarnsrummet samt sömnad under tiden; det vill säga eleverna skola ha ett öga på barnen, men meningen är att dessa skola sysselsätta sig själva; de ha därvid att tillgå ett sandbord, en stor blank yta på rummets ena vägg att rita på m. m. Vidare hör till kolt-barnsvården tvätt och strykning av barnens kläder, inskötning och underhåll av tvättkläder. Vidare tillverkning av spädbarns- och kolt-barns kläder, lagning, upprustning och ändring. Slutligen tillagning av kolt-barnens mat; uppköp, kostnadsberäkning, bokföring, servering, disk m. m.

I denna yrkeskurs medverkar Barnavårdsskolan på så sätt att dess föreståndarinna undervisar i den egentliga såväl spädbarns- som kolt-barnsvården, och dess läkare (förutom det att hon mönstrar in barnen och är anstaltens husläkare), meddelar den teoretiska undervisningen, dels i form av föreläsningar, dels ock huvudsakligen i form av samtal och anvisningar i samband med barnens vård å anstalten. Undervis-

ningen i tvätt och strykning, sömnad och matlagning meddelas däremot av särskilda lärarinnor i dessa fack vid Högre folkskolan.

Medel till sin verksamhet har föreningen hopbragt från olika håll. Hösten 1904 fick den från stiftelsen »Lars Hjertas minne» mottaga ett understöd på 1000 kronor. Till uppsättningen fick den en del inventarier i gåva. En försäljning hösten 1904 inbragte 3,074 kr. 40 öre, en konsert hösten 1905 540 kr. Vid båda tillfällena medverkade en hel del för saken intresserade personer. En och annan penninggåva ha influtit. Regelbundna inkomster äro medlemmarnas årsavgifter samt de sista 8 åren bostadens bekostande av Sällskapet för folkundervisningens befrämjande. Ytterligare inflyta avgifter från extra elever samt avgifterna för småbarnen. Slutligen har av »Barnens dags» medel alltifrån 1906 erhållits i bidrag 400 kr. (år 1913 300 kr.) årligen; från Fattigvårdsnämnden har Barnavårdsskolan i sin egenskap av barnkrubba erhållit understöd med från 1908 t. o. m. 1911 500 kr. årligen, 1912 600 kr. och 1913 900 kr.

Till styrelse i Föreningen Barnavårdsskolan valdes år 1904 doktor Karolina Widerström, ordförande, fröken Maria Aspman, sekreterare, fru Tekla Julinder, kassaförvaltare, fru Matilda Rystedt samt (i stället för doktor Vilhelm Scharp som insjuknat) doktor Ludvig Reuter (tillika anstaltens läkare); suppleanter fruarna Anna Flensburg och Hanna Scharp. Doktor Reuter samt fruarna Julinder och Scharp hava efter hand utgått; i de två förras ställe sitta nu i styrelsen doktor Inez Laurell (som ock är anstaltens läkare) och fru Flensburg; suppleanter äro fru Lilly Laurent och fröken Gertrud af Klintberg. Fröken Aspman är numera även kassaförvaltare. Revisorer äro: fru Emmy Almström och fru Riken Lindberg (den senare inträdd i st. f. fru Ingeborg Sandberg som flyttat från Stockholm.) Revisorssuppleant fröken Mina Rappe. — Barnavårdsskolans nuvarande föreståndarinna är fröken Anna Nordenstjerna.

H. K. H. kronprinsessan Margaretha är sedan år 1909 anstaltens beskyddarinna. Även H. K. H. hertiginnan av Västergötland, prinsessan Ingeborg, har visat anstalten välvilligt intresse.

Såsom av ovanstående redogörelse framgår, ha undervisning i barnavård, huvudsakligen praktiskt anordnad, börjat i viss mån vinna fast mark såsom integrerande del af kvinnlig ungdoms utbildning, i det att detta ämne sedan åtta år ingår såsom ordinarie undervisningsämne vid en skola, som utgör en — visserligen enskild — påbyggnad på folkskolan. Denna skola, »Högre folkskolan för flickor» utgör en provskola, där man tar upp och tillämpar sådana nya idéer som man anser vara av värde. Det har under denna tid visat sig, att, såsom ju var att vänta, det nya ämnet omfattats av eleverna med stort intresse. Icke alla hava haft det från arbetets början, men givet har det då kommit under dess fortgång. Och helt naturligt har i och med vården av barnen kommit att följa intresse för de små skyddslingarna själva och även för dessas hemförhållanden. Ofta händer det, att en lärjunge efter slutad kurs kommer till barnavårdsskolan och hälsar på det lilla barn hon vårdat, ofta även att hon besöker det i dess hem, kanske medförande ett par små sockor hon stickat åt det e. d. Intresse för medmänniskor och hjälpsamhet emot dem kommer sålunda med detta arbete att osökt utveckla sig.

En sak, som man helt naturligt kan ställa sig litet betämsam till, är att barnavårdsskolan kanske kan komma att utgöra en frestelse för åtskilliga mödrar, vilka antingen tycka det vara besvärligt att vårda sitt barn, eller vilka hellre ge sig ut på annat arbete även om nöden ej nödgar dem därtill, och att barnavårdsskolan på sätt skulle komma att bidra till att upplösa bandet mellan mor och barn. Emellertid är det ett par moment i organisationen som äro ägnade att motverka en sådan inverkan, nämligen att mödrarna i regel ha barnen hemma hos sig nätter, sön-

dagar och helger samt att de när det överhuvud låter sig göra, gå till skolan och ge dem di. Dessutom är nog åtrån hos en mor att själv vårda sitt barn i själva verket så djupt rotad uti hennes natur, att den säkerligen tar över såväl lättjans som förvärvets frestelser, hos normala mödrar åtminstone.

Man har ju också redan innan barnavårdsskolorna kommo till i stor utsträckning sett sig nödsakad att bereda vård åt barn, vilka eljes skulle varit prisgivna åt vanvård. Det nya är att man nu samtidigt gör gagn åt ett håll till genom att bereda unga kvinnor tillfälle att lära sig att på ett rationellt sätt vårda dessa små barn. Säkerligen skulle det i hög grad befrämja det framtida släktets välfärd om dylikt ömsesidigt nyttiggörande utsträcktes så långt ske kunde. Det vill säga varhelst man tar hand om små försummade barn, bör man passa på att låta unga flickor och kvinnor få lära sig hur de skola vårdas, och varhelst man ger unga kvinnor utbildning, bör man se till, att de bl. a. i praktiken få lära barnavård.
